

Nacionalni centar
za vanjsko vrednovanje
obrazovanja

Identifikacijska
naljepnica

PAŽLJIVO NALIJEPI TI

POLITIKA I GOSPODARSTVO

DRŽAVNA MATURA

šk. god. 2023./2024.

PIG.57.HR.R.K1.24

57598

Politika i gospodarstvo

I. Zadatci višestrukoga izbora

U sljedećim zadacima od više ponuđenih odgovora samo je **jedan** točan.

Točne odgovore morate označiti znakom X na listu za odgovore.

Točan odgovor donosi jedan bod.

1. Civilna inicijativa *Stop nasilju nad ženama* organizirala je malonogometni turnir radi pridobivanja podrške javnosti i prikupljanja donacija za žrtve nasilja ponudom majica s porukama nenasilja.

Kako se naziva djelovanje civilne inicijative opisano u primjeru?

- A. političko
- B. sportsko
- C. trgovinsko
- D. umjetničko

(1 bod)

2. Nezadovoljni djelovanjem mjesnoga odbora oko organizacije uređenja javnih površina građani su na zboru građana odlučili prikupiti potpise podrške za daljnje akcije u njihovoj gradskoj četvrti jer ne mogu odmah smijeniti mjesnu vlast.

Kako se naziva politički proces opisan u primjeru?

- A. izbori
- B. peticija
- C. plebiscit
- D. prosvjed

(1 bod)

3. Koje je od navedenih političkih djelovanja građana oblik izravne demokracije?

- A. referendum
- B. etička kupnja
- C. podizanje tužbe
- D. politička socijalizacija

(1 bod)

4. Koja od navedenih tvrdnja opisuje liberalnu demokraciju?

- A. Javnost smije nasilno izraziti svoje stajalište.
- B. Pripadnici etničkih manjina dužni su se asimilirati.
- C. Mediji smiju izvještavati o sadržajima koje odobrava vlast.
- D. Udruge civilnoga društva sprečavaju da država služi povlaštenim skupinama.

(1 bod)

5. Kako se naziva osnovno načelo funkcioniranja pravne države prema kojemu se zakoni moraju jednako primjenjivati na sve građane?

- A. načelo legalnosti
- B. načelo suverenosti
- C. načelo jedinstva vlasti
- D. načelo transparentnosti

(1 bod)

6. Koje općinsko predstavničko tijelo ima ovlasti donijeti odluku o stopi poreza koju građani općine plaćaju iz svojih osobnih dohodaka puneći tako proračun općine?

- A. općinski sud
- B. općinsko vijeće
- C. općinski načelnik
- D. općinski ured za financije

(1 bod)

7. Župan je u alkoholiziranome stanju skrivio prometnu nesreću s velikom materijalnom štetom. Istragom je utvrđena županova krivica te mu je sudskom presudom izrečena kazna. Na koju se vrstu odgovornosti odnosi obveza izvršenja kazne iz opisanoga primjera?

- A. na pravnu
- B. na sudsku
- C. na političku
- D. na moralnu

(1 bod)

Politika i gospodarstvo

8. Koje bi od navedenih djelovanja Vlade Republike Hrvatske prema Ustavu Republike Hrvatske narušilo vladavinu prava?

- A. Vlada donosi mjere za suzbijanje inflacije.
- B. Vlada samostalno imenuje čelnika sigurnosno-obavještajne službe.
- C. Vlada predlaže rebalans proračuna koji ide na izglasavanje u parlament.
- D. Vlada upućuje parlamentu prijedlog o izmjeni zakona po hitnoj proceduri.

(1 bod)

9. Koji je od navedenih ekonomskih sustava zasnovan isključivo na centralizaciji odlučivanja i sustavu administrativnih cijena?

- A. tržišno gospodarstvo
- B. običajno gospodarstvo
- C. mješovito gospodarstvo
- D. komandno gospodarstvo

(1 bod)

10. Koja od navedenih tvrdnja **ne opisuje** obilježje ekonomskoga dobra?

- A. Ekonomska dobra prisutna su u ograničenoj količini.
- B. Ekonomska dobra dostupna su na određenim mjestima.
- C. Ekonomska dobra besplatna su i svima na raspolaganju.
- D. Ekonomska dobra u mogućnosti su zadovoljiti određenu potrebu.

(1 bod)

11. Vlada se odlučuje na povećanje državne potrošnje kroz završetak izgradnje željezničke pruge te smanjivanje poreza na dodanu vrijednost na određena dobra, što za posljedicu ima povećanje zaposlenosti.

Kako se naziva ekonomska politika vlade opisana u primjeru?

- A. restriktivna fiskalna politika
- B. ekspanzivna fiskalna politika
- C. restriktivna monetarna politika
- D. ekspanzivna monetarna politika

(1 bod)

12. Kojom od navedenih mjera država može preko središnje banke utjecati na gospodarska kretanja?

- A. smanjenjem poreza na dohodak
- B. smanjenjem prihoda od javnih dobara
- C. smanjenjem kamatne stope na kredite
- D. smanjenjem doprinosa za mirovinsko osiguranje

(1 bod)

13. Hrvatski građani izdvajaju 18,3 % godišnje potrošnje na prehranu, a to znači da veći dio dohotka odlazi na podmirenje osnovnih potreba, što utječe na smanjenje životnoga standarda. Koji makroekonomski cilj treba ostvariti da bi se povećao životni standard građana u opisanome primjeru?

- A. gospodarski rast
- B. ekonomsku slobodu
- C. pravednu raspodjelu
- D. ekonomsku učinkovitost

(1 bod)

14. Koja od navedenih tvrdnja opisuje politiku poslovanja podružnica multinacionalnih kompanija?

- A. Zapošljavaju isključivo radnu snagu iz zemalja iz kojih dolaze.
- B. Svoju poslovnu politiku vode neovisno o središnjici korporacije.
- C. Podliježu isključivo pravnim propisima zemlje u kojoj su kompanije osnovane.
- D. Otvaraju se u zemljama koje im osiguravaju niže troškove poslovanja i veće tržište.

(1 bod)

15. Vlasnica svjetski poznatoga lanca restorana vegetarijanske hrane otvorila je restoran u luksuznome odmaralištu u Savudriji. Svoju standardnu ponudu hrane prilagodila je potrošačima na lokalnome tržištu koristeći se istarskim namirnicama poput tartufa.

Kako se naziva proces koji je poduzetnica integrirala u svoje poslovanje?

- A. lokalizacija
- B. globalizacija
- C. glokalizacija
- D. nacionalizacija

(1 bod)

Politika i gospodarstvo

16. U nekim zemljama Europske unije građanima se osiguravaju besplatna zdravstvena skrb, briga za trudnice i povlastice za brigu o djeci.

Kojoj skupini prava pripadaju potpore namijenjene građanima u opisanome primjeru?

- A. političkim
- B. socijalnim
- C. vlasničkim
- D. potrošačkim

(1 bod)

17. Koje od navedenih prava pripada trećoj generaciji ljudskih prava?

- A. pravo na zdrav okoliš
- B. pravo na slobodno vrijeme
- C. pravo na zdravstvenu zaštitu
- D. pravo na slobodu vjeroispovijesti

(1 bod)

18. Koji od navedenih političkih subjekata **nema** pasivno biračko pravo za izbor zastupnika u Hrvatski sabor?

- A. punoljetni strani državljani s prebivalištem u Republici Hrvatskoj
- B. punoljetni hrvatski državljani s prebivalištem u Republici Hrvatskoj
- C. punoljetni pripadnici nacionalnih manjina s hrvatskim državljanstvom
- D. punoljetni hrvatski državljani koji nemaju prebivalište u Republici Hrvatskoj

(1 bod)

19. Koje od navedenih učeničkih djelovanja predstavlja aktivno djelovanje civilnoga društva u životu političke zajednice?

- A. sastanak vijeća učenika
- B. državno sportsko natjecanje škola
- C. volontiranje učenika u domu za djecu
- D. obrana školskoga projekta na državnoj smotri

(1 bod)

20. Koja institucija državne vlasti ostvaruje građanski nadzor nad oružanim snagama i službama sigurnosti Republike Hrvatske?

- A. Hrvatski sabor
- B. Vlada Republike Hrvatske
- C. Predsjednik Republike Hrvatske
- D. Ustavni sud Republike Hrvatske

(1 bod)

21. U Republici Hrvatskoj provodi se reforma strukovnog obrazovanja, što zahtijeva usklađivanje pravne regulative odgoja i obrazovanja.

Koji je od navedenih procesa pod izravnom ovlasti Hrvatskoga sabora pri provedbi reforme iz opisanoga primjera?

- A. e-savjetovanje građana
- B. medijski prikaz promjena u javnosti
- C. podrška tržišnih poslovnih organizacija
- D. izmjene zakona o odgoju i obrazovanju

(1 bod)

22. Zaposlenica državne tvrtke otkrila je prijevare u poslovanju zbog kojih je tvrtka pretrpjela veliku imovinsku štetu.

Koje je samostalno i neovisno pravosudno tijelo prema Ustavu Republike Hrvatske ovlašteno i dužno poduzimati pravne radnje radi zaštite imovine državne tvrtke iz primjera?

- A. Povjerenstvo za sukob interesa
- B. Ustavni sud Republike Hrvatske
- C. Državno odvjetništvo Republike Hrvatske
- D. Odbor za pravosuđe u Hrvatskome saboru

(1 bod)

23. Koja od navedenih tvrdnja opisuje utjecaj vladine odluke na socijalna prava pojedinaca i skupina?

- A. Vlada donosi odluku o datumu održavanja parlamentarnih izbora.
- B. Vlada donosi odluku o povećanju potpora za promicanje kulturne baštine.
- C. Vlada donosi odluku o novome krugu subvencioniranja stambenih kredita.
- D. Vlada donosi odluku o izgradnji novoga nacionalnog nogometnog stadiona.

(1 bod)

Politika i gospodarstvo

24. Koji subjekti gospodarskoga sustava Republike Hrvatske donose odluke kojima se određuje vrsta gospodarskoga sustava, njegova struktura i procesi?

- A. građani
- B. zaposlenici
- C. poslovni subjekti
- D. državne institucije

(1 bod)

25. Koja od navedenih tvrdnja **ne opisuje** djelovanje tržišnoga gospodarstva?

- A. Politički dužnosnici upravljaju gospodarstvom.
- B. Cijene se određuju na temelju zakona ponude i potražnje.
- C. Konkretnim mjerama i zakonima država potiče poduzetništvo.
- D. Svatko može birati čime će se baviti, ali u skladu s pravnim propisima.

(1 bod)

II. Zadatci kratkoga odgovora

U sljedećim zadacima odgovorite kratkim odgovorom (riječju, s nekoliko riječi ili jednostavnom rečenicom).

Odgovore upišite **samo** na predviđeno mjesto u ispitnoj knjižici.

Točan odgovor donosi jedan bod.

26. Kako se naziva vrsta moći koja vlasti osigurava provođenje svake zakonodavne odluke?

(1 bod)

27. Kako se naziva vojnopolitička organizacija nastala nakon Drugoga svjetskog rata sa svrhom očuvanja mira u Europi, koja je danas orijentirana na borbu protiv terorizma te uspostavu i očuvanje mira, a čijom je punopravnom članicom Republika Hrvatska postala 2009. godine?

(1 bod)

28. U kojemu su tipu političkoga poretka život, sloboda i vlasništvo građana neizvjesni zbog izopačene vladavine kojoj nedostaje legalitet i legitimitet, a usmjerena je isključivo na osobnu korist vladara?

(1 bod)

29. Unatoč strogoj trodiobi vlasti u nekim državama predsjednik republike, iako ne sudjeluje u zakonodavnoj vlasti, može privremeno zaustaviti proglašenje zakona suspenzivnim vetom, čime je institucija predsjednika u prednosti u odnosu na parlament. Kako se naziva opisani oblik demokracije?

(1 bod)

Politika i gospodarstvo

30. Kako se naziva institucija Europske unije s kojom Europski parlament dijeli zakonodavnu vlast?

(1 bod)

31. Kojim se izbornim sustavom omogućuje manjim strankama ulaz u predstavničko tijelo ako zadovolje prohibitivnu klauzulu?

(1 bod)

32. Kako se naziva vrsta izbora na kojima biranjem predstavnika za gradske i županijske skupštine građani mogu uspješnije pristupiti rješavanju svojih mjesnih problema?

(1 bod)

33. Skupština dioničkoga društva je na temelju ostvarene dobiti donijela odluku o isplati dividende svojim dioničarima.
Kako se nazivaju dionice koje vlasnicima iz opisanoga primjera daju pravo prvenstva pri isplati dividende?

(1 bod)

34. Istraživanja su pokazala da veliki broj ljudi pije kavu s dodatkom šećera. Zbog porasta cijene kave smanjila se potražnja za kavom, ali i za šećerom.
Kojoj vrsti dobara pripadaju kava i šećer kada se koriste zajedno i međusobno se dopunjuju kao u opisanome primjeru?

(1 bod)

Politika i gospodarstvo

- 35.** U državnome proračunu planiraju se prihodi u iznosu od 25 milijardi eura i rashodi od 26,7 milijardi eura.

Kako se naziva stanje proračuna u opisanome primjeru?

(1 bod)

- 36.** Ostvarenu dobit u iznosu 20 000 eura poduzeće želi reinvestirati u kupnju novoga stroja za pakiranje, ali nema dovoljno sredstava jer cijena stroja iznosi 22 000 eura.

Koji ekonomski zakon objašnjava opisanu nemogućnost poduzeća da kupi stroj?

(1 bod)

- 37.** Kako se naziva organizirano tržište na kojemu brokeri svakodnevno izvršavaju naloge za kupnju ili prodaju vrijednosnih papira u ime ulagača?

(1 bod)

- 38.** Pri otvorenju prodavaonice veliki je trgovački lanac lokalnoj zajednici odlučio izgraditi dječji sportski park sa spravama za igru i vježbu.

Kako se naziva oblik poslovanja trgovačkoga lanca opisan u primjeru?

(1 bod)

- 39.** Poslodavac je prekršio obveze iz ugovora o radu te je radniku uskratio zakonom zajamčeno pravo na tjedni odmor nakon odrađenoga prekovremenog rada.

Kojoj generaciji ljudskih prava pripada pravo na odmor radnika iz opisanoga primjera?

(1 bod)

Politika i gospodarstvo

40. Kako se naziva funkcija osobe koja rukovodi poslovanjem Hrvatske narodne banke?

(1 bod)

41. Koja je institucija, osim Predsjednika Republike Hrvatske, imala funkciju izvršne vlasti u polupredsjedničkome sustavu koji je Republika Hrvatska imala do 2001. godine?

(1 bod)

42. Koje tijelo državne vlasti prema Ustavu Republike Hrvatske po okončanju izbornih procesa saziva Hrvatski sabor na prvo zasjedanje?

(1 bod)

43. U Hrvatskome saboru je za vrijeme aktualne krize u strateškoj hrvatskoj tvrtki pokrenuto pitanje povjerenja ministru financija. Dva ministra, koalicijski partneri u Vladi Republike Hrvatske, nisu podržali stav predsjednika Vlade Republike Hrvatske po tom pitanju te ih je on razriješio ministarske funkcije i predložio nove ministre.
Koje državno tijelo prema Ustavu Republike Hrvatske donosi odluku o imenovanju novih članova Vlade Republike Hrvatske u opisanome primjeru?

(1 bod)

44. Liječnici primarne zdravstvene zaštite u Republici Hrvatskoj traže veći koeficijent za obračun plaća i povećanje broja specijalizacija iz obiteljske medicine.
Koje tijelo državne vlasti donosi uredbu o koeficijentima iz opisanoga primjera?

(1 bod)

Politika i gospodarstvo

- 45.** Zbog netransparentnoga upravljanja javnim dobrima grada i potpisivanja sporazuma o davanju gradske plaže u koncesiju okupili su se građani koji žele potaknuti javnu raspravu i uključiti se u donošenje svih bitnih odluka u gradu oko koncesije te organizirati referendum. Kojim se još mehanizmom, osim zbora građana i referenduma, građani mogu uključiti u proces sudjelovanja u odlučivanju o problemu opisanome u primjeru?

(1 bod)

- 46.** Kanadski premijer ostaje na vlasti iako njegova politička stranka nije uspjela ostvariti većinsku pobjedu, ali je dobila potporu drugih parlamentarnih stranaka. Kako se naziva vrsta vlade iz opisanoga primjera?

(1 bod)

- 47.** Veleposlanik Republike Hrvatske u Austriji predao je diplomatsko pismo predsjedniku Austrije stupajući službeno na svoj četverogodišnji mandat. Kako se naziva isprava iz opisanoga primjera kojom jedna država potvrđuje drugoj državi svojega veleposlanika?

(1 bod)

III. Zadatci produženoga odgovora

U sljedećim zadacima pažljivo pročitajte polazni sadržaj i odgovorite s nekoliko rečenica, jasno i sažeto, usmjeravajući se na ono što je bitno za zadatak. Odgovor upišite **samo** na predviđeno mjesto u ispitnoj knjižici. Točan odgovor donosi jedan ili dva boda.

48. Pažljivo pročitajte tekst.

„... Nismo ni pokušali implementirati dopisno glasanje što bi vjerojatno bio određen napredak”, kazao je za *dnevnik.hr* informatički stručnjak (...) kompanije koja se bavi digitalnom sigurnošću. Tehnički, kaže, moguće je provesti elektroničko glasanje: „Ono predstavlja izazov po pitanju sigurnosti, osiguranja anonimnosti, ali i utvrđivanja da glas daje zaista ta, određena, osoba s biračkim pravom. Kako smo zemlja s ozbiljno narušenim povjerenjem u vlast, posljedično u tehnologiju i znanost, zaista ne znam kako bismo premostili te probleme prilikom izgradnje futurističkog izbornog sustava. Na kraju, mislim da sadašnje, neuređeno, stanje odgovara glavnim političkim faktorima koji na njemu *de facto* parazitiraju.”

Prilagođeno prema: <https://dnevnik.hr>

Napomena: Podatci o izvoru polaznoga sadržaja bit će objavljeni u rješenjima ispita.

Koja se još dva obilježja izbornoga prava navode u polaznome tekstu osim općega i izravnoga, a također su nužna da bi izbori bili kompetitivni? Objasnite značenje izravnoga izbornog prava.

Blank lined area for writing the answer.

(2 boda)

Politika i gospodarstvo

49. Pozorno pročitajte tekst.

Muzej iluzija – danas već globalno renomirani projekt rođen u Hrvatskoj, kreće u još žešću svjetsku ekspanziju, a ambicioznom timu Metamorfoze koja je zadužena za širenje poslovanja cilj je do kraja 2026. u portfelju imati čak 100 ovakvih muzeja diljem svijeta. (...)

„Trenutno smo najveći lanac privatnih muzeja na svijetu, a Metamorfoza je kompanija koja stoji iza brenda. Naš tim čini više od 50 stručnjaka iz Hrvatske koji pokrivaju područja projektnog menadžmenta, istraživanja i razvoja, logistike, arhitekture, financija, marketinga i account menadžmenta.” (...)

Poslovni model postavljen je tako da je Metamorfoza vlasnik franšize. Svaki muzej ima svog franšizera koji je odgovoran za poslovanje, a vodi ga uz pomoć i podršku zagrebačkog tima. Svi zajedno vode franšizere kroz sve faze, od izgradnje muzeja do razvoja i upravljanja na dnevnoj razini.

Prilagođeno prema: www.poslovni.hr

Napomena: Podatci o izvoru polaznoga sadržaja bit će objavljeni u rješenjima ispita.

Koji oblik ulaska u posao osim franšize možete prepoznati u polaznome tekstu?
Objasnite zašto je franšiza dobar oblik ulaska u posao za kupca franšize.

Politika i gospodarstvo

50. Pozorno pročitajte tekst.

Vrhovni sud Novoga Zelanda je u studenome 2022. godine ocijenio da pravo glasa s tek 18 godina diskriminira mlade, što je nagnalo vladu da razmotri spuštanje dobne granice za glasanje na izborima na 16 godina.

Nakon odluke suda premijerka je predstavila nacrt zakona kojim se otvara put glasačkomu pravu 16-godišnjacima. Svaku promjenu izbornoga zakona te prirode mora odobriti 75 posto zastupnika, stoga se to pitanje prvenstveno tiče parlamenta.

To se pitanje, koje je pokrenula Udruga za promicanje prava „Make it 16”, po sudovima povlači od 2020. godine, a glavni je argument želja za glasanjem o odlukama u vezi klimatske krize.

Prilagođeno prema: www.theguardian.com

Napomena: Podatci o izvoru polaznoga sadržaja bit će objavljeni u rješenjima ispita.

Kojoj vrsti političkoga subjekta pripada udruga za promicanje prava maloljetnika iz polaznoga teksta?

Objasnite argument udruge za spuštanje dobne granice za stjecanje biračkoga prava.
